УДК 336.71

DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.58-18>**Побоча К.П.,**кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансових ринків,
*Університет державної податкової служби України***Білюк В.А.,**студент,
*Університет державної податкової служби України***Гарник М.О.,**студент,
*Університет державної податкової служби України***Pobocha Kateryna,**Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor,
*University of State Tax Service of Ukraine***Biliuk Viktoriia,**Student,
*University of State Tax Service of Ukraine***Harnyk Marianna,**Student,
University of State Tax Service of Ukraine

СУЧАСНИЙ СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Побоча К.П., Білюк В.А., Гарник М.О. Сучасний стан банківського кредитування в Україні: проблеми та шляхи їх подолання. У статті проаналізовано ринок банківського кредитування в Україні, його стан та динаміку, наведено ключові проблеми банківського кредитування та шляхи їх подолання. Стаття містить аналіз банківського кредитування за 2014–2018 рр., що дає можливість ознайомитися зі станом кредитування за цей період і визначити його основні проблеми. Результати аналізу показують, що нині на ринку банківського кредитування спостерігається зростання обсягів виданих кредитів, особливо нефінансовим корпораціям, однак водночас зростає частка прострочених кредитів. Кількість банків на ринку зменшується, що свідчить про зниження їх платоспроможності й неефективність управління загалом та кредитною діяльністю зокрема. Результати аналізу банківського кредитування в Україні показали, що банківська система має певні проблеми та потребує значного реформування.

Ключові слова: банк, банківська система, банківське кредитування, фінансові посередники, фінансові ресурси, кредитна політика.

Побочая К.П., Билюк В.А., Гарник М.А. Современное состояние банковского кредитования в Украине: проблемы и пути их преодоления. В статье проанализированы рынок банковского кредитования в Украине, его состояние и динамика, приведены ключевые проблемы банковского кредитования и пути их преодоления. Статья содержит анализ банковского кредитования за 2014–2018 гг., что позволяет ознакомиться с состоянием кредитования за этот период и определить его основные проблемы. Результаты анализа показывают, что сейчас на рынке банковского кредитования наблюдается рост объемов выданных кредитов, особенно нефинансовым корпорациям, однако в то же время растет доля просроченных кредитов. Количество банков на рынке уменьшается, что свидетельствует о снижении их платежеспособности и неэффективности управления вообще и кредитной деятельностью в частности. Результаты анализа банковского кредитования в Украине показали, что банковская система имеет определенные проблемы и требует значительного реформирования.

Ключевые слова: банк, банковская система, банковское кредитование, финансовые посредники, финансовые ресурсы, кредитная политика.

Pobocha Kateryna, Biliuk Viktoriia, Harnyk Marianna. The current state of bank lending in Ukraine: problems and ways to overcome them. The attention is focused on perspective directions of overcoming problems concerning realization of investments by banking institutions of Ukraine. The article contains an analysis of banking investment for the period from 2012 to 2018, which gives an opportunity to identify trends in the field on investing by banks, identify priority areas of investment resources. Among the main areas for overcoming problematic aspects

are offered measures to introduce directions of tax incentives for bank investing, strengthening government measures to minimize risk, and doing investing by banking institutions in Ukraine. Lending to individuals is one of the commercial banks' fields of concern, which brings them income. With the help of using credit, people can improve the quality of life, such as buying property. Demand on bank loans increases every year, that's why the competition among credit institutions is rising too. These tendencies cause the necessary changes in the credit system throughout the country, which leads to the relevance of this study. This article provides an integrated analysis of the dynamics of loans, the weighted average interest rates on loans to individuals and their correlation. This article analyzes the bank lending market in Ukraine, its status and dynamics, outlines the key problems of bank lending and how to overcome them. This paper provides an analysis of bank lending for the period 2014–2018, which gives an opportunity to get acquainted with the state of lending during this period and to identify its main problems. The results of the analysis show that the volume of issued loans, especially to non-financial corporations, is increasing in the bank lending market, but at the same time the share of overdue loans is increasing. The number of banks in the market is decreasing, which indicates a decrease in their solvency and inefficient management in general and credit activity in particular. The results of the analysis of bank lending in Ukraine have shown that the banking system has certain problems and needs significant reform. The article describes the main trends in the development of the banking system of Ukraine, analyzes the state of the banking system and provides recommendations to overcome them.

Key words: bank, banking system, bank lending, financial intermediaries, financial resources, credit policy.

Постановка проблеми. За останні 10 років вітчизняний банківський сектор зазнавав значних потрясінь. Так, протягом 2012–2018 рр. спостерігалось скорочення не лише споживчих кредитів населенню, але й депозитів вкладників. Найбільшого удару в Україні банківська система зазнала у 2014 р., коли загальна кількість банків скоротилася вдвічі. Це призвело до того, що банки не лише перестали отримувати прибутки від проведення кредитування фізичних і юридичних осіб, але й позбулися можливості накопичувати капітал за рахунок коштів своїх клієнтів.

В умовах політичної та економічної нестабільності в Україні виникла потреба вдосконалення банківського кредитування.

Банківські установи є основними фінансовими посередниками, тому фінансовий ринок перебуває під їх впливом. Банки мають розпочати введення нових інноваційних фінансових механізмів щодо інвестиційного забезпечення, тому вивчення цієї проблеми є актуальним для подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем сучасного стану банківського кредитування – це досить різноманітне явище, яке розглядає та вивчає велика кількість іноземних та вітчизняних науковців. Методологічне підґрунтя стану та розвитку банківського кредитування закладене в роботах таких науковців, як О. Воронкова, М. Житар, Г. Музиченко, В. Глушенко, І. Сало, Р. Павленко, О. Криклій, О. Болдирев, О. Дзюблюк, Я. Молохова, М. Кужелєв, Л. Примостка [3].

Банківське кредитування в Україні потребує подальших наукових досліджень і розробок. Актуальним є виявлення тих проблем і тенденцій, які нині наявні в кредитних взаємовідносинах банків із позичальниками – фізичними особами, а також пошук шляхів удосконалення сучасних форм банківського кредитування [1].

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження та вивчення стану та розвитку банківського кредитування в Україні, визначення проблем, а також перспективних напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку економіки, що характеризується нестабільністю фінансової та політичної системи, недосконалим законодавством, виникають значні проблеми в банківському кредитуванні. Акту-

альність цієї тематики пов'язана з проблемами у сфері банківського кредитування в Україні та забезпеченням підприємств та населення необхідними фінансовими ресурсами для їх безперервної та ефективної діяльності [2].

Нині в економіці України відбувається тенденція підвищення економічного зростання. Вона важлива для вітчизняного фінансового ринку, тому що темпи зростання та стійкість економіки залежать від можливості банківської системи країни відповідати попиту на грошові ресурси для задоволення певних потреб суб'єктів господарювання. Якщо дивитись на тенденції розвитку кредитних операцій вітчизняних банків сьогодні, то можна побачити, що відбувається послаблення попиту виробничої галузі в грошових ресурсах у розрізі банківського кредитування. Головними операціями комерційних банків в Україні є надання кредитів та здійснення кредитної політики в країні, оскільки від кредитних операцій банк отримує свій основний дохід.

Проаналізувавши стан банківської сфери в Україні, спостерігаємо фінансовий крах банків через неефективну та ризиковану кредитну політику. Внаслідок цього актуальною стає проблема вдосконалення діяльності банків у сфері кредитування [1].

Дослідивши банківське кредитування, можемо побачити, що українські банки за останні роки здійснили велику кількість банківських операцій, значну частину серед яких становили кредитні операції, що складають сукупний кредитний портфель банку та банківської системи України.

Внаслідок банківської кризи 2014–2017 рр. в Україні значно скоротилась кількість банківських установ (рис. 1). Порівняно з 2014 р. у 2018 р. кількість діючих банків скоротилась на 45,6% (з них 68% складали малі банки, 14% – середні, 15% – великі, 3% – найбільші банки) [3]. Однак кількість банків зі стовідсотковим іноземним капіталом протягом досліджуваного періоду змінилась несуттєво.

Ліквідація банківських установ призвела до масштабних фінансових втрат вкладників та кредиторів банків, які на кінець травня 2016 р. становили понад 300 млрд. грн., зокрема 270 млрд. грн. втратили юридичні особи, 32 млрд. грн. – фізичні особи по вкладах, не гарантованих державою [4].

Рис. 1. Динаміка зміни кількості банків

Джерело: [5]

Станом на серпень 2018 р. фізичним особам було надано 202 683 млн. грн., що на 14% більше від показника 2017 р. З них 73% складають споживчі кредити, 25% – кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості [3]. Відповідно до такого розподілу спостерігаємо, що за споживчого кредитування значно менші ризики неповернення коштів.

Відомо, що станом на серпень 2018 р. надано 46 948 млн. грн. іпотечних кредитів. З 2015 р. відбувається скорочення обсягів іпотечного кредитування, що обґрунтовується певною кількістю наявних проблем, таких як відсутність гарантійних фондів іпотечного страхування, нерозуміння населенням процесів іпотечного фінансування, наявність на ринку іпотечного кредитування універсальних банків, а головне, недовірою населення до українських банків, адже в багатьох розвинених країнах працюють спеціалізовані [5].

Відповідно до рис. 2 спостерігаємо тенденції до збільшення обсягів кредитування суб'єктів господарювання. Робимо висновок, що у 2017–2018 рр. зросли обсяги короткострокових кредитів юридичним особам. Станом на серпень 2018 р. 47,1% від усіх наданих кредитів суб'єктам господарювання становили коротко-

строкові кредити до одного року, кредити від одного до п'яти років становили 32,9%, на кредити терміном довше п'яти років припадали 19,9%.

Відповідно до наведених даних обсяги кредитування фізичних осіб знижуються щорічно, а умови надання кредитів фізичним особам стали жорсткішими. Суми наданих кредитів були зменшені, суми перших платежів – підвищені, а строки перегляду заявок на кредитування – збільшені. Важливим є те, що додатково до збільшення суми комісій, які стягуються під час отримання позичкових коштів, банки вимагають офіційного підтвердження доходів [6]. Усе це пояснюється тим, що банківські установи сумлінніше вивчають попередні кредитні історії позичальників та їх платоспроможність.

Частка простроченої заборгованості за кредитами на 1 січня 2018 р. у загальній сумі кредитів зросла на 0,84%, становлячи 54,54% порівняно з попереднім періодом (на 1 січня 2017 вона складала 53,70%) [3]. Здебільшого це непрацюючі кредити, за якими банківські установи мають створювати резерви під кредитні ризики, що безпосередньо впливає на інвестиційні можливості банків. Для порівняння, частка простро-

Рис. 2. Показники кредитної діяльності банків за 2008–2018 рр.

Джерело: [5]

ченої заборгованості за кредитами на 1 січня 2016 р. становила 21,10%, що на 33,44% більше, ніж за аналізований період. Це свідчить про те, що банківським установам потрібно у більшій кількості створювати резерви під кредитні операції та більш якісно проводити перевірку платоспроможності позичальників [3].

Серед проблем кредитування банківськими установами суб'єктів господарювання в Україні основними є:

- нестабільний стан економіки в країні;
- досить недосконале та неактуальне законодавство України в розрізі банківської сфери;
- занадто висока облікова ставка НБУ, через що кредитування є досить дорогим;
- надання не вигідних кредитних угод клієнтам;
- довготривала процедура отримання кредиту.

Проаналізувавши проблеми кредитування банківськими установами в Україні, ми дійшли висновку, що вітчизняній банківській системі необхідне реформування, яке буде спрямоване на підвищення доступності кредитів, зниження їх вартості, доступність кредитних ставок. Також потрібно оновити законодавчу базу щодо банківського кредитування та взяти до уваги іноземний досвід, використати певні іноземні процедури в Україні. Отже, банківська система та фінансовий сектор в Україні потребують реформ.

Для оздоровлення фінансового сектору, підвищення темпів економічного зростання в Україні необхідно створити ефективний механізм удосконалення політики кредитування банками. В умовах подолання наслідків фінансової кризи для української економіки та забезпечення подальшого розвитку України саме це є основним завданням. Для розвитку банківського кредитування та створення фінансової стабільності у зазначений період пропонуємо:

- зробити послуги банків більш якісними для покращення їх конкурентоспроможності;
- обмежити відсоткові ставки за кредитами в межах державних актів та контролювати виконання цього обмеження;
- залучити додатковий акціонерний капітал, що посприє підвищенню рівня банківського сектору;
- вдосконалити певні процедури банківської сфери, такі як реорганізація, санація та ліквідація банку;

– сприяти стимулюванню комерційних банків до кредитування інноваційних проєктів;

- збільшити капітальні ресурси державних банків;
- підвищити кількість державних банків та посилити їх роль на фінансово-кредитному ринку в Україні.

Отже, наведені заходи здатні сприяти оздоровленню національної економіки та підвищенню загального стану банківських установ [1].

Висновки. Кредитна діяльність має дуже вагомий вплив на реальний сектор економіки. Досліджено стан та розвиток банківського кредитування в Україні. Проаналізувавши проблеми в кредитуванні банківськими установами суб'єктів господарювання в Україні, ми зробили низку висновків, за допомогою яких сформовано шляхи подолання цих проблем. Стан банківської системи України безпосередньо впливає на розвиток кредитування, тому потрібно перш за все змінити її функціонування, законодавчу базу. Зазначені методи вирішення проблем банківського кредитування банки можуть застосовувати у портфелях, які передбачають досить високий рівень проблемних кредитів. Вжиття та виконання описаних заходів має забезпечити фінансову стабільність банківської системи України й активізацію виконання нею своєї основної функції, якою є кредитування.

Основним завданням банківської системи є створення вигідних умов для здійснення безперервного відтворювального процесу шляхом задоволення певних потреб. Щодо кредиторів проблема полягає у нездатності позичальників вчасно погашати кредити, а також у збільшенні ризику неповернення кредитних коштів, через що зростає ризик зниження ліквідності банків. Щодо позичальників проблемою є високі процентні ставки за кредити, а під час кредитування в іноземній валюті – зростання курсу валюти, у якій надається кредит. Політична та економічна криза в нашій країні є важким випробуванням для національної банківської системи, що може призвести до зниження довіри населення до банківського сектору, зробити банківську систему вразливішою щодо забезпечення необхідної якості кредитного портфеля, порушити ліквідність і платоспроможність банків.

Список використаних джерел:

1. Швець Ю. Сучасний стан банківського кредитування в Україні: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2018. № 12. С. 793–798.
2. Банківський сектор України: реалії та перспективи. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/92859> (дата звернення: 31.03.2020).
3. Офіційний сайт Національного банку України : веб-сайт. URL: www.bank.gov.ua (дата звернення: 28.03.2020).
4. Українська рулетка: громадяни й бізнес втратили в банках-банкрутах понад 300 млрд гривень. *Finance.ua*. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/376878/ukrayinska-ruletka-gromadyany-i-biznes-vtratyly-v-bankah-bankrutah-ponad-300-mlrd-gryven> (дата звернення: 27.03.2020).
5. Аналітичний огляд банківської системи України за результатами 2016 року / Національне рейтингове агентство «Рюрік». Київ, 2016. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf (дата звернення: 26.03.2020).
6. Сергєєва О., Тищенко М. Проблеми кредитної діяльності банківської системи України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Київ, 2017. 321 с.

References:

1. Shvets Yu. (2018) Suchasnyy stan bankivs'koho kredytuvannya v Ukrayini: problemy ta perspektivy. *Ekonomika ta suspil'stvo* [The current state of bank lending in Ukraine: problems and prospects. Economy and society]. Kiev.
2. Bankivs'kyi sektor Ukrayiny: realiyi ta perspektivy [Banking sector of Ukraine: realities and prospects]. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/92859> (accessed: March 31, 2020).

3. Ofitsiynyy sayt Natsional'noho banku Ukrayiny: veb-sayt [Official site of the National Bank of Ukraine: website]. URL: www.bank.gov.ua (accessed: March 28, 2020).
4. Ukrayins'ka ruletk: hromadyany y biznes vtratyly v bankakh-bankrutakh ponad 300 mlrd hryven'. Finance.ua [Ukrainian Roulette: Citizens and business lost more than UAH 300 billion in bankruptcy banks. Finance.ua]. URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/376878/ukrayinska-ruletka-gromadyany-i-biznes-vtratyly-v-bankah-bankrutah-ponad-300-mlrd-gryven> (accessed: March 27, 2020).
5. Natsional'ne reytnhove ahent-stvo "Ryurik". Analitychnyy ohlyad bankivs'koyi systemy Ukrayiny za rezul'tatamy 2016 roku [Rurik National Rating Agency. Analytical review of the banking system of Ukraine in 2016]. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/bank_system_4_kv_2016.pdf (accessed March 26, 2020).
6. Sergeeva O., Tishchenko M. (2017) Problemy kredytnoyi diyal'nosti bankivs'koyi systemy Ukrayiny. Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnya [Problems of credit activity of the banking system of Ukraine. Eastern Europe: Economy, Business and Management]. Kiev.